

В ЧЕСТ НА ЕДИН ЗНАМЕНАТЕЛЕН ЮБИЛЕЙ IN HONOR OF AN IMPORTANT ANNIVERSARY

**Елена и Димитър Мутеви: ранните пътища на българската модерност.
София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2017, 244 с.**

Под научната редакция на доц. Катя Станева, доц. Паулина Стойчева и Мария Пилева през миналата година излезе сборник с материали от научна конференция (София, 21 ноември 2014 г.), посветена на две кръгли годишнини – 160 години от смъртта на първата новобългарска поетеса, преводачка и фолклористка Елена Мутева и 150 години от смъртта на първия българин – доктор по философия Димитър Мутев. Въвеждащи в книгата са поздравителни адреси от Юрий Граматик, Президент на Всеукраинската обществена организация „Конгрес на българите в Украйна“, и от Снежана Скорич и Ценка Кучева, свързани с Болградската гимназия, чийто пръв организатор е Димитър Мутев.

Макар и издаден не веднага след провеждането на форума, сборникът се оказва твърде навременен, тъй като 2018 и 2019 г. са също юбилейни за титулярите – навършват се 200 години от рождението на Димитър Мутев и 190 години от рождението на Елена Мутева.

Родени в Калофер, още в детството си двамата се установяват в Одеса, където семейството им емигрира в началото на 30-те години на XIX в. Възможностите, които предоставя животът извън Османската империя, позволяват на тези двама представители на забележителните възрожденски родове Мутеви, Кирови, Тошкови и Тошкович¹ да се наредят сред начинателите на българската модерност. В разглежданото издание са включени 18 текста, посветени на различни страни от техните прояви. Като спазват хронологията, съставителките са извели напред наблюденията на В. Андреев „Дисертацията на Димитър Мутев и началото на българските изследвания по физическите науки“. Следват няколко предимно емпирични студии, представящи под определен ъгъл известни факти из началната история на Болградската гимназия. Акцентите тук са поставени както по-обобщаващо (Ст. Дойнов, „Първата българска гимназия“; Т. Караиванова, „Възходът на Болградската гимназия /1859–1863/“), така и върху конкретни проблеми (Ник. Караиванов, „Трагичните събития в Болград през ноември 1860 г. и д-р Димитър Мутев“; О. Маждракова-Чавдарова, „Д-р Димитър Мутев и създаването на печатница и библиотека в Болград“; Ю. Николова, „Панакидата и философът /Спорът Сава Радулов – Димитър Мутев/“).

Работата на Димитър Мутев в друг голям център на българската възрожденска култура – столицата на Османската империя Цариград – коментира Т. Тодорова в отличаващата се с експлицирана вътрешна структура статия „Димитър Мутев – основател и редактор на сп. „Български книжици“ (1858–1862)“. Тук в обособени части са представени „постиженията в композиционната, структурната и съдържателната характеристика на изданието“, „авторски и преводни материали на Д. Мутев в списанието“, „библиографията и сп. „Български книжици“. Авторката обобщава проблемите, пред които се изправя редакторът, разположен между своите представи за качествено периодично издание и рецептивните възможности на българската аудитория. Изследването се основава върху монографията на Тая Тодорова „Списание „Български книжици“ (1858–1862) на прага на новото време“ (2010).

¹ За потеклото на Димитър и Елена Мутеви вж.: Младенова, М. Бацин и майчин род. – В: Младенова, М. Елена Мутева (1829–1854). Едно закъсняло завръщане. С., 2012, с. 19–27.

Разглежданата работа осъществява преход към поредица от текстове, обговарящи преводаческите прояви на Димитър и Елена Мутеви. Разработките в тази част на сборника се отличават с аналитичен характер, като в тях са приложени различни подходи към книжовното наследство на брата и сестрата Мутеви.

Оставайки в орбитата на редактираното от Дим. Мутев списание, след кратка рецензия на Т. Стойчева са препечатани два текста от Букица Гринберг: „Bulgarski Knizhitsi and the Translation of Uncle Tom’s Cabin“ и „Gender Issues and American Source Materials in the Bulgarian National Revival Press“. „Статииите – пише рецензентката – анализират появата на първия български превод на американски роман (1858) в български и американски исторически контекст“ (с. 144). Наблюденията над превода продължават и в доклада на М. Пилева „Оригинал, посредник и първи български превод на „Чичева Томова колиба“.

Следващите проучвания се насочват към създаденото от Елена Мутева. След работата на Д. Венкова „Диалогови връзки между пейзаж и молитвен текст в лириката на Елена Мутева и Найден Геров“ са поместени четири доклада, провокирани от изборите на първата ни възрожденска преводачка: на Ник. Генев („Птицата доносник и (не)наказаната измама – ориенталски приказни версии“), на Ник. Пътова („Сюжетът „Райна княгиня“ във възрожденското културно пространство“), на П. Стойчева („Ориенталски истории и европейски контексти“) и на К. Станева („Рецепция и идеология: „Турски приказки“ в „Български книжици“).

По своеобразен начин книгата е рамкирана от два фрагмента. Съвсем логично и като се отчита изключителната роля на Марина Младенова за създаване на единственото засега монографично проучване и публикуване на текстовете на Елена Мутева, в разглеждания сборник въвежда именно нейната статия „Нови документи, сведения и догадки за Елена Мутева и д-р Димитър Мутев“. Във финала е поместена рецензия от Ел. Налбантова за книгата на М. Младенова, където освен оценка на труда са оповестени неизвестни биографични и художествени факти.

Специално внимание заслужава оформлението на сборника, осъществено от Борислав Кьосев. Основата на корицата е издържана в зелено – цветът, който в българското създание традиционно се свързва с Възраждането. Като илюстрация е използвана литографията „Райна в пещерата“ (1860) от цикъла „Райна, княгиня Българска“ на първия наш академичен художник Николай Павлович (1835-1894) по сюжета на преведения от Елена Мутева роман „Райна, българска царкиня“. Форматът повтаря този на изследването на Марина Младенова и така двете книги оформят значим за проучването на българското културно минало диптих – тезаурус на издирените до днес факти и на осъществените нови интерпретации.

Елена Налбантова